

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

DRUGI ODJEL

PREDMET BOROJEVIĆ protiv HRVATSKE

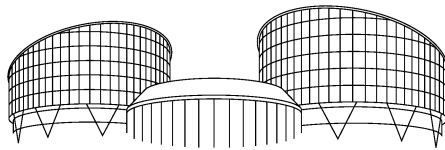
(Zahtjev br. 70273/11)

PRESUDA

STRASBOURG

4. travnja 2017.

Ova će presuda postati konačna pod okolnostima utvrđenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

U predmetu Borojević protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Drugi odjel), zasjedajući u Vijeću u sastavu:

Işıl Karakaş, *predsjednica*,
Julia Laffranque,
Nebojša Vučinić,
Valeriu Griţco,
Ksenija Turković,
Jon Fridrik Kjølbro,
Stéphanie Mourou-Vikström, *suci*,

i Stanley Naismith, *Tajnik odjela*,

Nakon vijećanja zatvorenog za javnost 14. ožujka 2017. godine,
donosi sljedeću presudu koja je usvojena navedenog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 70273/11) protiv Republike Hrvatske koji su tri hrvatske državljanke gđa Jasenka Borojević („prva podnositeljica zahtjeva”), gđa Lahorka Marić („druga podnositeljica zahtjeva”) i gđa Edita Mihić („treća podnositeljica zahtjeva”) podnijele Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”) 7. studenoga 2011. godine.

2. Podnositeljice zahtjeva zastupao je g. L. Šušak, odvjetnik iz Zagreba. Hrvatsku Vladu („Vlada”) zastupala je njezina zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Podnositeljice zahtjeva posebice su tvrdile da nisu ispunjene postupovne obveze tužene države na temelju članka 2. Konvencije.

4. Dana 30. listopada 2012. godine o zahtjevima je obaviještena Vlada.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

5. Podnositeljice zahtjeva rođene su 1946. odnosno 1966. i 1973. godine i žive u Sisku.

A. Ubojstvo bliskog srodnika podnositeljica zahtjeva i istrage

6. Dana 17. listopada 1991. godine na desnoj obali rijeke Kupe u Sisku pronađeno je tijelo Steve Borojevića, supruga i oca podnositeljica zahtjeva. Odmah je izvršen očevid, kao i obdukcija sljedećeg dana koja je pokazala da je žrtva izbodena do smrti.

7. Sisačka policija je 24. listopada 1991. godine podnijela kaznenu prijavu Županijskom državnom odvjetništvu u Sisku.

8. Policija je 5. prosinca 1991. godine obavila obavijesni razgovor s gđom Jasenom Borojević, suprugom žrtve. Ona mu je rekla da je njezin suprug napustio njezino radno mjesto 6. listopada 1991. godine oko 10:30 ujutro da bi se vratio kući jer je bila najavljena opća opasnost, a njihova kći, koja je bila maloljetnica, bila je sama kod kuće. Međutim, nakon što je otišao, nije ga više vidjela.

9. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda uspostavilo je 1996. godine prijelaznu upravu Ujedinjenih naroda za istočnu Slavoniju, Baranju i Zapadni Srijem („United Nations Transitional Administration in Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium - UNTAES”). UNTAES-u je istekao mandat 15. siječnja 1998. godine te je započeo prijenos vlasti hrvatskim vlastima.

10. Policija je 27. veljače 2002. godine obavila obavijesni razgovor s Jasenom Borojević i Editom Mihić, odnosno suprugom i kćeri pokojnog Steve Borojevića. One su navele kako su hrvatski vojnici prije nestanka Steve Borojevića, 6. listopada 1991. godine, izvršili pretrage u njihovom stanu u srpnju 1991. godine i 3. listopada 1991. godine. Jedan od vojnika, T.P., bio im je poznat. Kasnije su saznale da je bila umiješana i osoba G. Određeni M.T. također im je rekao da je pitao Đ.B. o ubojstvu Steve Borojevića i da je Đ.B. pokazao M.T. popis osoba koje treba slijediti i popis osoba koje treba likvidirati, te da Stevo Borojević nije bio ni na jednom od tih popisa.

11. Državno odvjetništvo je 29. srpnja 2005. godine izdalo dokument koji se odnosi na izvide ubojstava civila u razdoblju između 1991. i 1995. godine. Dokument je upućen županijskim državnim odvjetništvima, od kojih se tražilo da pregledaju sve informacije prikupljene do tog datuma o ubojstvima civila tijekom spomenutog razdoblja te da usmjere svoje aktivnosti na identifikaciju počinitelja i prikupljanje relevantnih dokaza kako bi se pokrenuli kazneni postupci.

12. Državno odvjetništvo je 9. listopada 2008. godine izdalo naputak županijskim državnim odvjetništvima za provedbu Kaznenog zakona i Zakona o kaznenom postupku u kojemu je navedeno da je inspekcija njihovog rada ukazala na dva glavna problema: moguću pristranost osoba uključenih u postupke koji se vode s obzirom na etničku pripadnost žrtava ili počinitelja; te problem suđenja *in absentia*. Naputak je poticao nepristrane istrage ratnih zločina, bez obzira na etničku pripadnost uključenih strana, bilo žrtava, bilo počinitelja, te je naglasio dužnosti zaposlenika Državnog odvjetništva u tom pogledu.

13. Istražni sudac Županijskog suda u Sisku je 11. prosinca 2008. godine saslušao Jasenku Borojević i Editu Mihić, koje su ponovile ono što su rekle policiji.

14. Policija je 30. prosinca 2008. godine obavila obavijesni razgovor s J.B., srodnikom Steve Borojevića, ali on nije imao nikakvih saznanja o nestanku i ubojstvu istog.

15. Policija je 5. siječnja 2009. godine obavila obavijesni razgovor s V.P., te je 8. siječnja 2009. godine ispitala T.P.

16. Istražni sudac Županijskog suda u Sisku je 27. siječnja 2009. godine saslušao T.P., susjeda obitelji Borojević. On je rekao da su jednog dana 1991. godine kada je Sisak bio granatiran, on i drugi stanari iz zgrade bili u podrumu kada su ušla tri naoružana muškarca odjevena u vojne odore. On je izišao iz podruma s njima i rekli su mu da je netko pucao iz zgrade. T.P. im je pokazao stanove u kojima su živjeli Srbi. Trojica muškaraca ušla su u stan obitelji Borojević, dok je T.P. čekao vani. Nisu odveli nikoga iz stana. T.P. se sjetio da su muškarci bili mladi.

17. Istoga dana sudac je saslušao V.P. koji je rekao da mu je određeni T.Š., koji je u međuvremenu preminuo, rekao da je saznao da su Stevu Borojevića odveli u Žabno muškarci koji su kontrolirali ceste. Bio je mučen, a potom odveden u Vurot. V.P. je stekao dojam da je T.Š. znao je tko je odveo Stevu Borojevića, ali nije identificirao tu osobu. Kasnije je vidio vozilo koje pripada Stevi Borojeviću na poljoprivrednom imanju Topolovac. Međutim, kad je pokušao saznati tko je vozio vozilo, čovjek koji je nosio maskirnu uniformu i fantomku na glavi te bio naoružan kalašnjikovom prijetio je da će ga ubiti.

B. Postupak po optužnici

18. Policijska uprava Sisačka je 20. lipnja 2011. godine podnijela kaznenu prijavu protiv Đ.B., V.M. i D.B. zbog optužbi za ratne zločine protiv civilnog stanovništva. Prijava je uključivala i ubojstvo srodnika podnositeljica zahtjeva. Istog dana uhićeni su Đ.B., načelnik policijske uprave u Sisku tijekom 1991. i 1992. godine, V.M., policijski zapovjednik na graničnom području Siska i Banovine tijekom 1991. i 1992. godine i

zamjenik načelnika policijske uprave u Sisku, te D.B., pripadnik jedinice Hrvatske vojske „Vukovi”.

19. Točno neutvrđenog datuma otvorena je istraga, a 13. srpnja 2011. godine Đ.B. je preminuo.

20. Županijsko državno odvjetništvo u Osijeku je 16. prosinca 2011. godine podiglo optužnicu protiv V.M. i D.B. pred Županijskim sudom u Osijeku, navodeći da su oni bili na čelu jedinice čiji su nepoznati članovi počinili više zločina protiv civilnog stanovništva u razdoblju od srpnja 1991. godine do lipnja 1992. godine, uključujući ubojstvo srodnika podnositeljica zahtjeva. Optuženi su za ratne zločine protiv civilnog stanovništva.

21. Prvostupanjska presuda donesena je 9. prosinca 2013. godine. V.M. je proglašen krivim za ratne zločine protiv civilnog stanovništva jer je, u svojstvu „zapovjednika policijskih snaga na širem području Siska i Banovine” i „zamjenika načelnika sisačke policije”, dopustio ubojstva osoba srpskog etničkog podrijetla te nije poduzeo potrebne mjere kako bi spriječio ta ubojstva. Mjerodavni dio presude koji se odnosi na srodnika podnositeljica zahtjeva glasi:

„ujutro 6. listopada 1991. godine na kontrolnom punktu u Sisačkoj Odri, neki nepoznati članovi pričuvne policije zaustavili su bijelo vozilo, Fiat 127, kojim je upravljao Stevo Borojević, oduzeli su mu vozilo i zadržali ga za sebe, te su uhitili Stevu Borojevića i odveli ga na nepoznato mjesto gdje su ga ubili, nakon čega je 17. listopada 1991. godine njegovo tijelo pronađeno na desnoj obali rijeke Kupe na mjestu „Rušetina” u Sisku, s nekoliko otvorenih rana i kontuzija na glavi i ranom uzrokovanom ubodima i posjekotinama na prsima.”

V.M. je osuđen na osmogodišnju kaznu zatvora. D.B. je oslobođen svih optužbi.

22. Vrhovni sud Republike Hrvatske je 10. lipnja 2014. godine potvrdio okrivljujuću presudu V.M. i povećao mu kaznu na deset godina zatvora.

C. Parnični postupak

23. Podnositeljice zahtjeva su različitih datuma podnijele tužbe protiv Države, tražeći naknadu štete zbog smrti njihovog bliskog srodnika. Njihovi su zahtjevi odbijeni zbog toga što su podneseni nakon isteka zastarnog roka.

24. Nakon osude V.M. u kaznenom postupku, podnositeljice zahtjeva tražile su ponavljanje postupaka pred Općinskim sudom u Petrinji. O njihovom se zahtjevu odlučuje.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I IZVJEŠĆA

25. Članak 21. Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine” br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000 i 28/2001) glasi kako slijedi:

„Svako ljudsko biće ima pravo na život.

...”

26. Člankom 120. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske („Narodne novine” br. 53/1991, 39/1992 i 91/1992) propisana je zatvorska kazna od najmanje pet godina ili od dvadeset godina za ratne zločine protiv civilnog stanovništva.

27. Mjerodavne odredbe Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine” br. 110/1997, 27/1998, 58/1999, 112/1999, 58/2002) propisuju:

Članak 174. stavak 2.

„Da bi mogao ... odlučiti hoće li tražiti istragu ... državni će odvjetnik zahtijevati od redarstvenih vlasti da prikupe potrebne obavijesti i poduzmu druge mjere radi otkrivanja kaznenog djela [o kojem je riječ] i počinitelja ...”

Članak 177.

„Ako postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progona po službenoj dužnosti, redarstvene vlasti dužne su poduzeti potrebne mjere da se pronađe počinitelj kaznenog djela ... te da prikupe sve obavijesti koje bi mogle biti od koristi za uspješno vođenje kaznenog postupka ...”

Članak 185.

Hitne istražne radnje

„Kad je počinitelj kaznenog djela nepoznat, državni odvjetnik može zatražiti da redarstvene vlasti poduzmu pojedine istražne radnje ako bi, s obzirom na okolnosti slučaja, bilo svrhovito da se i prije pokretanja istrage poduzmu takve radnje. Ako državni odvjetnik smatra da pojedine istražne radnje treba poduzeti istražni sudac, ... , predložiti će istražnom sudcu da poduzme te radnje. ...”

Članak 187.

„(1) Istraga se pokreće protiv određene osobe kad postoji osnovana sumnja da je počinila kazneno djelo.

(2) U istrazi će se prikupiti dokazi i podaci koji su potrebni da bi se moglo odlučiti hoće li se podignuti optužnica ili obustaviti postupak ...”

28. U Izvješću o radu Državnog odvjetništva Republike Hrvatske za 2012. godinu, podnesenom Saboru u rujnu 2013. godine navodi se da je u razdoblju između 1991. godine i 31. prosinca 2012. godine bilo prijavljeno 13.749 žrtava rata u Republici Hrvatskoj, od kojih je 5.979 ubijeno. Do sada su hrvatske vlasti otvorile istrage protiv 3.436 navodnih počinitelja. 557 osoba proglašeno je krivima za kaznena djela povezana s ratnim sukobom.

29. Mjerodavna odredba Zakona o parničnom postupku („Narodne novine”, br. 53/1991, 91/1992, 58/1993, 112/1999, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 57/2011, 148/2011 i 25/2013) glasi kako slijedi:

5. Obnova kaznenog postupka

Članak 421. stavak 1.

„10) ako stranka sazna za nove činjenice ili nađe ili stekne mogućnost da upotrijebi nove dokaze na temelju kojih je za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka da su te činjenice ili dokazi bili upotrijebljeni u prijašnjem postupku.”

30. U pogledu mogućnosti da građanski sud primijeni dulji zakonski zastarni rok iz članka 377. Zakona o obveznim odnosima, domaći žalbeni sudovi presudili su da se to može primijeniti samo ako je pravomoćnom presudom u kaznenom postupku utvrđeno da je šteta nastala kao posljedica kaznenog djela. To je stajalište potvrđeno u praksi Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Na primjer, u svojoj odluci br. Rev-217/05-2 od 20. listopada 2005. godine presudio je kako slijedi:

„Niži je sud ispravno utvrdio da u ovom slučaju nije primjenjiv članak 377. Zakona o obveznim odnosima. ... Dulji zastarni rok [iz članka 377. Zakona o obveznim odnosima] može se primijeniti samo ako je presudom u kaznenom postupku utvrđeno da je šteta prouzročena kaznenim djelom...”

III. MJERODAVNO MEĐUNARODNO PRAVO

31. Statut Međunarodnog kaznenog suda (članak 25.), Statut Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu (članak 6.), kao i Statut Međunarodnog kaznenog suda za područje bivše Jugoslavije upućuju na individualnu kaznenu odgovornost. Članak 7. potonjeg glasi:

Individualna kaznena odgovornost

„1. Netko tko je planirao, poticao, naredio, počinio ili na drugi način pomogao i podržao planiranje, pripremu ili izvršenje nekog od kaznenih djela navedenih u člancima 2. do 5. ovog Statuta snosi individualnu odgovornost za to kazneno djelo.

2. Nijedna optužena osoba, bilo da se radi o šefu države ili vlade ili o odgovornom državnom dužnosniku, ne može biti oslobođena kaznene odgovornosti niti joj se može ublažiti kazna na osnovu njezinog službenog položaja.

3. Ukoliko je neko od djela navedenih u člancima 2. do 5. ovog Statuta počinio podređeni, njegov nadređeni ne može biti oslobođen kaznene odgovornosti ako je znao ili je bilo razloga da zna da se podređeni sprema počiniti takva djela ili da ih je već počinio, a on nije poduzeo nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni počinitelje.

4. Optužena osoba koja je postupala prema naređenju Vlade ili nadređenog ne može biti oslobođena kaznene odgovornosti, ali joj se to može uzeti u obzir kao osnova za ublažavanje kazne ako Međunarodni sud utvrdi da je to u interesu pravde.”

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 2. KONVENCIJE

32. Podnositeljice zahtjeva prigovorile su da je njihov suprug odnosno otac, g. Stevo Borojević, ubijen i da to nije bilo u dovoljnoj mjeri istraženo. Podnositeljice zahtjeva također su tvrdile da je on ubijen zbog svoje srpske etničke pripadnosti i da domaća tijela nisu istražila taj čimbenik. Podnositeljice zahtjeva nadalje su prigovorile da na raspolaganju nisu imale učinkovito pravno sredstvo s obzirom na navodnu povredu članka 2. Konvencije. Pozvale su se na članke 2., 13. i 14. Konvencije. Sud će, kao stručnjak pravne karakterizacije činjenica predmeta, ispitati ovaj prigovor samo na temelju članka 2. Konvencije koji u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

„1. Pravo na život svakog čovjeka zaštićeno je zakonom. ...”

A. Dopuštenost

1. Tvrđenje stranaka

33. Vlada je tvrdila da podnositeljice zahtjeva nisu iscrpile sva dostupna domaća pravna sredstva. Tvrdila je da su podnositeljice zahtjeva mogle podnijeti pritužbu protiv pojedinih policijskih službenika ili zaposlenika Državnog odvjetništva koji su bili zaduženi za istragu o smrti njihova srodnika. Takva je pritužba mogla rezultirati pokretanjem stegovnog postupka. Što se tiče zaštite od navodnog nezakonitog ponašanja domaćih vlasti, Vlada je istaknula da su podnositeljice zahtjeva mogle tražiti naknadu štete od Države temeljem odredaba Zakona o sustavu državne uprave. Vlada je tvrdila da je Sud u predmetu *D.J. protiv Hrvatske* (br. 42418/10, 24. srpnja 2012.) utvrdio da je takva kombinacija pravnih sredstava učinkovita.

34. U svojem odgovoru, podnositeljice zahtjeva navele su da su nadležne tijela bile upoznata s ubojstvom njihova srodnika već 1991. godine i da su imala obvezu provesti službenu istragu na razini države. Pravna sredstva na koja se pozivala Vlada nisu relevantna.

2. Ocjena Suda

35. Prije nego što se pozabavi pitanjima stranaka koja se odnose na iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava, Sud će prvo razmotriti pitanje svoje vremenske nadležnosti.

(a) Spojivost *ratione temporis*

36. Sud je već razmatrao pitanje svoje vremenske nadležnosti s obzirom na materijalni i postupovni aspekt članka 2. Konvencije u sličnim

okolnostima i utvrdio je da nema vremensku nadležnost u odnosu na navodnu materijalnu povredu tog članka, ali da ima vremensku nadležnost u odnosu na navodnu postupovnu povredu u odnosu na činjenice koje su se dogodile nakon 5. studenoga 1997. godine, kada je Hrvatska ratificirala Konvenciju (vidi predmet *Jelić protiv Hrvatske*, br. 57856/11, odlomci 47.-56., 12. lipnja 2014.). Sud ne vidi razlog da u ovom predmetu odstupi od takvih zaključaka.

37. Iz toga slijedi da je prigovor na temelju materijalnog aspekta članka 2. nespojiv *ratione temporis* s odredbama Konvencije u smislu članka 35. stavka 3. točke a., te mora biti odbačen u skladu s člankom 35. stavkom 4.

(b) Iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava

38. Sud je već odlučivao o istim prigovorima vezanim uz iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava i odbio ih (vidjeti gore citirani predmet *Jelić protiv* odlomci 59.-67.). Sud ne vidi razlog da u ovom predmetu odstupi od tog stajališta.

39. Slijedi da se Vladin prigovor mora odbiti.

(c) Zaključak o dopuštenosti

40. Sud nalazi da prigovor na temelju postupovnog aspekta članka 2. Konvencije nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke a. Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

41. Vlada je tvrdila da u ovome predmetu nije došlo do povrede postupovnog aspekta članka 2. Dalje je navela da je ovaj predmet bio izrazito složen i osjetljiv i da se optužnica koja je podignuta protiv V.M. i D.B. odnosila na trideset i četiri žrtve. Glavni osumnjičeni u predmetu, Đ.B. i V.M., bili su na najvišim službenim položajima sve do 1999. godine, što je otežalo istragu. Pored toga, jedna od specifičnih značajki istraga ratnih zločina bio je nedostatak materijalnih dokaza te je optužba u velikoj mjeri ovisila o iskazu svjedoka. Međutim, svjedoci često nisu bili voljni davati iskaze zbog straha od osvete.

42. Nakon što je Hrvatska postala nezavisna država, državni se aparat sastojao od brojnih mladih i neiskusnih službenika koji nisu znali kako rješavati ove ozbiljne probleme. U tim su teškim okolnostima tijela vlasti učinila sve što je bilo u njihovoj moći da se pronađu počinitelji i da ih se privede pravdi. Oni koji su naređivali ubojstva optuženi su, a jedan od optuženih proglašen je krivim za ratni zločin protiv civilnog stanovništva te je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od osam godina.

43. Policija je istražila sve moguće tragove i obavila obavijesne razgovore s nizom svjedoka. Međutim, niti jedan od tragova nije polučio nikakve opipljive rezultate koji bi mogli poslužiti kao temelj za kazneni progon.

44. Podnositeljice zahtjeva tvrdile su da je istraga o smrti njihova supruga odnosno oca do sada polučila malo rezultata. Nitko od izravnih počinitelja nije bio optužen, iako su ih neki od svjedoka identificirali. Optužnica na koju se pozvala Vlada tiče se samo onih koji su izdavali naredbe. Rat je završio osamnaest godina ranije pa se obrazloženje Vlade da su službenici bili mladi i neiskusni ne može prihvatiti.

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

45. Sud ponavlja da je članak 2. jedan od temeljnih odredaba Konvencije. U njemu su sadržane osnovne vrijednosti demokratskih društava koja čine Vijeće Europe. Cilj i svrha Konvencije kao instrumenta zaštite pojedinačnih ljudskih bića zahtijevaju da se članak 2. tumači i primjenjuje tako da njegove zaštitne mjere budu praktične i učinkovite (vidjeti, među mnoštvom drugih izvora, predmet *Anguelova protiv Bugarske*, br. 38361/97, odlomak 109., ESLJP 2002-IV).

46. Obveza zaštite prava na život iz članka 2. Konvencije, u vezi s općom obvezom države iz članka 1. Konvencije da „osigura svakoj osobi pod [svojom] jurisdikcijom prava i slobode određene Konvencijom”, također podrazumijeva da treba postojati neki oblik djelotvorne službene istrage kada su pojedinci ubijeni primjenom sile (vidjeti predmet *Armani Da Silva protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], br. 5878/08, odlomak 230., 30. ožujka 2016.).

47. Država stoga mora osigurati, svim sredstvima koja su joj na raspolaganju – pravnima ili drugim – da se zakonodavni i administrativni okvir uspostavljen radi zaštite prava na život pravilno provodi, a da se sva kršenja tog prava suzbijaju i kažnjavaju (vidjeti predmet *Armani Da Silva*, gore citiran, odlomak 230.).

48. Kako bi bila „učinkovita”, kako se taj izraz treba tumačiti u kontekstu članka 2. Konvencije, istraga najprije mora biti prikladna. To znači da mora biti sposobna dovesti do utvrđivanja činjenica, zaključka je li uporabljena sila bila opravdana ili ne u tim okolnostima te do utvrđivanja identiteta i – ako je to primjereno – kažnjavanja odgovornih. To nije obveza rezultata, već sredstava. Vlasti moraju poduzeti sve razumne korake koje mogu kako bi pribavile dokaze o incidentu, uključujući, *inter alia*, svjedočenja očevidaca, forenzičke dokaze i, ako je to primjenjivo, autopsiju koja dovodi do potpune i točne evidencije ozljede i objektivne analize kliničkih nalaza, uključujući uzroka smrti. Nadalje, tamo gdje je službenik države koristio silu, istraga također mora biti učinkovita u smislu da je

sposobna dovesti do utvrđivanja je li uporabljena sila bila opravdana ili ne u tim okolnostima. Svaki nedostatak istrage koji umanjuje mogućnost utvrđivanja uzroka smrti ili odgovorne osobe riskira neispunjavanje te norme (vidjeti gore citirani predmet *Armani Da Silva*, odlomak 233.).

49. Zaključci istrage posebno se moraju temeljiti na iscrpnoj, objektivnoj i nepristranoj analizi svih odgovarajućih elemenata. Propust u slijeđenju očitog pravca istrage u znatnoj mjeri potkopava sposobnost istrage da utvrdi činjenice slučaja i da utvrdi identitet odgovornih. Unatoč tome, priroda i stupanj ispitivanja koji udovoljavaju najnižem pragu učinkovitosti istrage ovise o okolnostima pojedinog slučaja. Priroda i stupanj ispitivanja moraju se procijeniti na temelju svih relevantnih činjenica i s obzirom na praktičnu stvarnost istrage. U slučaju kada je sumnjiva smrt uzrokovana djelovanjem službenika Države, odgovarajuće domaće vlasti moraju primijeniti posebno strogo ispitivanje u proizlazećoj istrazi (vidjeti predmet *Armani Da Silva*, gore citiran, odlomak 234.).

50. Zahtjev žurnosti i razumne učinkovitosti podrazumijeva se u ovome kontekstu (vidjeti predmete *Yaşa protiv Turske*, 2. rujna 1998., odlomci 102.-104., Izvješća 1998-VI; i *Mahmut Kaya protiv Turske*, br. 22535/93, odlomci 106.-107., ESLJP 2003-III). Mora se prihvatiti da mogu postojati prepreke ili poteškoće koje sprečavaju napredak u istrazi u određenoj situaciji (vidjeti gore citirani predmet *Armani Da Silva*, odlomak 237.). Međutim, kada su se događaji odvijali u dalekoj prošlosti, moguće je da se zbog protoka vremena razina hitnosti smanjila; neodgodivost poduzimanja potrebnih istražnih radnji u razdoblju nakon događaja vjerojatno više neće postojati (vidjeti predmet *Brecknell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 32457/04, odlomci 79.-81., 27. studenoga 2007.). Standard žurnosti u takvim povijesnim predmetima uvelike se razlikuje od standarda koji se primjenjuje na nedavne događaje u kojima je vrijeme često od presudne važnosti za očuvanje ključnih dokaza na mjestu zločina i za ispitivanje svjedoka dok su njihova sjećanja još uvijek svježija i detaljnija (vidjeti predmet *Emin i drugi protiv Cipra*, br. 59623/08 i dr., (odl.) 3. travnja 2012.; i *Gürtekin i drugi protiv Cipra*, br. 60441/13, 68206/13 i 68667/13, odlomak 21., 11. ožujka 2014.; vidjeti i predmet *Palić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 4704/04, odlomak 70., 15. veljače 2011. u vezi sa složenim situacijama nakon sukoba).

(b) Primjena tih načela na ovaj predmet

51. Glede ubojstva supruga, odnosno oca podnositeljica zahtjeva, Sud napominje da se ono dogodilo tijekom rata, točno neutvrđenog datuma između 6. i 17. listopada 1991. godine, na sisačkom području. Policija je 24. listopada 1991. godine podnijela kaznenu prijavu Županijskom državnom odvjetništvu u Sisku protiv nepoznate osobe ili nepoznatih osoba. Stoga je pokrenuta istraga. S tim u vezi, Sud na početku napominje da nema vremensku nadležnost za ispitivanje činjenica koje su se dogodile prije 5.

studenoga 1997. godine, datuma kada je Hrvatska ratificirala Konvenciju. Stoga će Sud ispitati samo onaj dio istrage koji je proveden nakon toga datuma (usporediti s gore citiranim predmetom *Jelić*, odlomak 81.). Nadalje, Sud primjećuje da su nakon datuma ratifikacije Konvencije od strane Hrvatske prve istražne radnje bile poduzete 10. rujna 1999. godine. Sud će stoga ispitati učinkovitost istrage počevši od tog datuma.

52. Sud primjećuje da se ovaj predmet odnosi na ubojstvo osobe srpskog etničkog podrijetla na sisačkom području 1991. godine, kao u gore citiranom predmetu *Jelić*. Prvostupanjski sud je osudio V.M. za ratne zločine protiv civilnog stanovništva u njegovom svojstvu zapovjednika policijskih snaga na širem području Siska i Banovine te svojstvu zamjenika načelnika sisačke policije jer je dopustio ubojstva osoba srpskog etničkog podrijetla, te nije poduzeo potrebne mjere za sprječavanje tih ubojstava. Zločini za koje je osuđen V.M. uključivali su ubojstvo Steve Borojeviće i g. Jelića (vidi odlomak 21. gore). Sud je u predmetu *Jelić* išao dalje od činjenice da je bio zadovoljan osudom V.M. u njegovom svojstvu zapovjednika te je u odlomcima 88.-90. svoje presude naveo:

„... osim odgovornosti nadređenih časnika, u predmetnom slučaju postoji manjkavost koja potkopava djelotvornost istrage i koja se ne može otkloniti osuđujućim presudama samo protiv nadređenih. U kontekstu ratnih zločina potrebno je razlikovati odgovornost nadređenih osoba (zapovjednika) od odgovornosti njihovih podređenih. Kažnjavanje nadređenih zbog propusta u poduzimanju potrebnih i razumnih mjera u cilju sprječavanja ili kažnjavanja ratnih zločina koje su počinili njihovi podređeni, ne oslobađa podređene od njihove kaznene odgovornosti (vidjeti odlomak 42. gore).

89. Tijekom istrage tri su svjedoka navela da je A.H. osobno vatrenim oružjem usmrtio Vasu Jelića. Iako je s tim u vezi provedeno balističko vještačenje (vidjeti odlomak 29. gore), to ne može osloboditi tijela državne vlasti odgovornosti za poduzimanje daljnjih mjera u cilju provjere izjava triju svjedoka. U situaciji kada su svjedoci, čija vjerodostojnost nije dovedena u pitanje i pri čemu su neki od njih bili svjedoci-očevici, tijelima vlasti otkrili imena mogućih počinitelja, očekivalo bi se od tijela kaznenog progona da poduzmu odgovarajuće korake kako bi se oni koji su za to odgovorni priveli pravdi. Međutim, čini se da su ti koraci nisu poduzeti.

90. U vezi s time Sud napominje da je jedna od glavnih svrha kažnjavanja retribucija, kao oblik pravde za žrtve i općenitog odvratanja od počinjenja kaznenih djela usmjerena na prevenciju novih povreda te očuvanje vladavine prava. Međutim, niti jedan od ovih ciljeva ne može se ostvariti ukoliko se navodni počinitelji ne privedu pravdi. Propust tijela vlasti da nastave s kaznenim progonom najvjerojatnijih izravnih počinitelja potkopava djelotvornost kaznenopravnog sustava čiji je cilj prevencija, suzbijanje i kažnjavanje nezakonitih ubojstava. Pridržavanje postupovnih obveza države iz članka 2. zahtijeva od domaćeg pravnog sustava da dokaže svoju sposobnost i volju za provođenjem odredaba kaznenog prava protiv onih koji su nezakonito oduzeli život drugome (vidjeti gore citirani predmet *Nachova i drugi*, odlomak 160.; i predmet *Ghimp i drugi protiv Republike Moldavije*, br. 32520/09, odlomak 43., 30. listopada 2012.).”

53. Sud je potom utvrdio povredu postupovnog aspekta članka 2. Konvencije zbog toga što domaće vlasti nisu ispunile svoju obvezu

provođenja učinkovite istrage koja bi obuhvatila ne samo one koji imaju zapovjednu odgovornost već i izravne počinitelje.

54. Međutim, okolnosti ovog predmeta nešto su različite od okolnosti u predmetu *Jelić* kada je riječ o kaznenom progonu mogućih izravnih počinitelja.

55. Sud prvo primjećuje da je policija pratila sve tragove u predmetnom slučaju, ažurirajući izjave svjedoka, tražeći svjedoke i otkrivajući, u mjeri u kojoj je to bilo moguće, potencijalne osumnjičenike koje su imenovali svjedoci. Naravno, s obzirom na protek od više od dvadeset godina od događaja, neki od mogućih osumnjičenika i svjedoka u međuvremenu su preminuli (usporediti s gore citiranim predmetom *Gürtekin i drugi*, odlomak 25.).

56. Što se tiče izjava danih policiji koje bi mogle otkriti moguće izravne počinitelje, Sud primjećuje da su Jasenka Borojević i Edita Mihić, supruga i kći Steve Borojevića, prilikom obavijesnog razgovora 27. veljače 2002. godine, imenovale dvije osobe, T.P. i G., koje su izvršile pretrage u njihovom stanu u srpnju 1991. i 3. listopada 1991. godine (vidi odlomak 10. gore). Svjedok V.P., koji je ispitan u siječnju 2009. godine (vidi odlomak 17. gore), rekao je da je stekao dojam da je određeni T.Š., koji je u međuvremenu preminuo, znao tko je ubio Stevu Borojevića.

57. Sud primjećuje da niti jedan od spomenutih mogućih svjedoka nije mogao identificirati bilo koje moguće počinitelje i da policija nije imala jasne dokaze o onima koji su bili odgovorni za ubojstvo Steve Borojevića. Kao što je Sud u brojnim prilikama utvrdio, postupovna obveza iz članka 2. nije obveza koja se tiče rezultata, nego sredstava. Važno je da su domaće vlasti učinile sve što se od njih moglo razumno očekivati u okolnostima ovog konkretnog slučaja.

58. Čini se da je glavni prigovor podnositeljica zahtjeva taj da istraga nije dovela do nikakvog progona. Sud razumije da je za podnositeljice zahtjeva zasigurno frustrirajuća činjenica da su mogući osumnjičenici imenovani, ali da nisu poduzeti daljnji koraci. Međutim, članak 2. ne može se tumačiti na način da nameće tijelima zahtjev da pokrenu progon neovisno o dostupnim dokazima. Kod tako teških optužbi kao što je uključenost u nezakonita ubojstva u kazneni se progon ne bi smjelo krenuti olako jer su posljedice za optuženika koji na taj način ulazi u kaznenopravni sustav značajne, jer je on izložen javnoj osudi, sa svim popratnim posljedicama na njegov ugled te privatni, obiteljski i profesionalni život. S obzirom na predmnijevu nevinosti sadržanu u članku 6. stavku 2. Konvencije, nikada se ne može pretpostaviti da je određena osoba toliko obojana sumnjom da je standard dokaza koji se treba primjenjivati nevažan. Glasine i tračevi opasna su osnova na kojoj se temelje sve radnje koje mogu potencijalno uništiti život neke osobe (usporediti s gore citiranim predmetom *Palić*, odlomak 65., u kojem je Sud utvrdio da je istraga bila učinkovita, unatoč činjenici da nije bilo nikakvih osuda; gore citiranim predmetom *Gürtekin i drugi*,

odlomak 27.; *Mujkanović i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 47063/08 i dr., odlomak 39., 3. lipnja 2014.; *Fazlić i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 66758/09 i dr., odlomak 37., 3. lipnja 2014.; *Šeremet protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 29620/05, odlomak 35., 8. srpnja 2014.; i *Zuban i Hmidović protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 7175/06 i 8710/06, odlomak 32., 2. rujna 2014.; i *Nježić i Štimac protiv Hrvatske*, br. 29823/13, odlomak 69., 9. travnja 2015.).

59. U pogledu obveze brzine Sud najprije primjećuje tvrdnju Vlade da se hrvatski državni aparat na početku državne nezavisnosti većinom sastojao od neiskusnih i mladih službenika koji se nisu znali nositi s tako teškom situacijom. Sud je svjestan da su istraga i progon ratnih zločina osjetljiv i težak zadatak za zemlju koja je bila u ratu i također prihvaća da su tijekom rata i na početku razdoblja nezavisnosti državna tijela bila suočena s teškom situacijom.

60. Sud također primjećuje da je Hrvatska proglasila nezavisnost 8. listopada 1991. godine i da su sve vojne operacije okončane u kolovozu 1995. godine. U siječnju 1998. godine prestao je mandat UNTAES-a i počeo je miran prijenos vlasti na hrvatske vlasti (vidjeti odlomak 9. gore). Sud prihvaća da se sve prepreke u istrazi ubojstava tijekom rata i poslijeratne obnove mogu pripisati cjelokupnoj situaciji u Hrvatskoj, novoj nezavisnoj poslijeratnoj državi kojoj je trebalo vremena da organizira državna tijela i da njezini službenici steknu iskustvo (usporediti s gore citiranim predmetima *Palić*, odlomak 70, 15. veljače 2011.; i *Nježić i Štimac*, odlomak 71.).

61. Sud također primjećuje da tijela kaznenog progona nisu ostala pasivna i da su znatni naponi uloženi u progon ratnih zločina. S tim u vezi Sud priznaje napore Državnog odvjetništva koje je u srpnju 2005. godine zatražilo od županijskih državnih odvjetništava da svoje aktivnosti usmjere na pronalaženje počinitelja i prikupljanje relevantnih informacija (vidjeti odlomak 11. gore). Daljnja cjelovita mjera Državnog odvjetništva uslijedila je 2008. godine, kada je izdalo naputak županijskim državnim odvjetništvima da provode nepristranu istragu svih ratnih zločina, neovisno o etničkoj pripadnosti uključenih (vidjeti odlomak 12. gore). Sud također potvrđuje da su tijela kaznenog progona do 31. prosinca 2012. godine pokrenula istrage protiv ukupno 3.436 navodnih počinitelja i da je doneseno 557 osuđujućih presuda (vidjeti odlomak 28. gore).

62. Sud utvrđuje da, uzimajući u obzir posebne okolnosti u Hrvatskoj u poslijeratnom razdoblju i velik broj predmeta povezanih s ratnim zločinima koji se rješavaju pred lokalnim sudovima, nema pokazatelja da je tijekom istrage došlo do povrede minimalnog standarda koji se zahtijeva člankom 2. (usporediti s gore citiranim predmetima *Palić*, odlomak 71.; *Gürtekin i drugi*, odlomak 32.; *Mujkanović i drugi*, odlomak 42.; *Fazlić i drugi*, odlomak 40.; *Šeremet*, naveden gore, odlomak 38.; i *Nježić i Štimac*, odlomak 73.).

63. Sud ponavlja da njegova uloga nije da upravlja funkcioniranjem, i primjenom postupaka, kaznenih, istražnih i pravosudnih sustava u državama ugovornicama, koji se mogu razlikovati pristupima i politikama (vidi gore citirani predmet *Armani da Silva*, odlomak 278.). Što se tiče ovoga predmetna, Sud smatra prihvatljivim što je prioritet dan utvrđivanju zapovjedne odgovornosti. Nadalje, istraga u ovome predmetu nije zatvorena i da su otkriveni bilo kakvi drugi tragovi, istraga bi se u svakom trenutku mogla nastaviti. Imajući u vidu cjelokupnu istragu zločina počinjenih tijekom rata u Hrvatskoj na širem području Siska i osudu V.M., ne može se reći da su domaće vlasti propustile ispuniti postupovne obveze iz članka 2. Konvencije.

64. Zaključno, Sud smatra da ne postoje dokazi koji potkrjepljuju tvrdnje podnositeljica zahtjeva o tome da državna tijela nisu ispravno istražila smrt preminulih osoba ili da su na neki način štitila osobe odgovorne za njih. Istraga je pokazala da nije došlo do povrede minimalnog standarda koji se zahtijeva člankom 2. Iz toga slijedi da stoga nije došlo do povrede te odredbe.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 3. KONVENCIJE

65. Podnositeljice zahtjeva također su prigovorile da im je smrt njihova supruga odnosno oca uzrokovala patnju. Pozvale su se na članak 3. Konvencije koji glasi:

„Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.”

66. Sud je već ispitao isti prigovor u predmetu *Jelić* u okolnostima koje su usporedive s ovim predmetom i zaključio sljedeće:

„112. ... unatoč strašnim okolnostima, podnositeljica zahtjeva je pretrpjela neizvjesnost, bol i uznemirenost koji su karakteristični za specifični fenomen nestanaka (vidjeti, suprotno tome, predmet *Luluyev i ostali protiv Rusije*, br. 69480/01, odlomak 115., ESLJP 2006-XIII (izvadci)).

113. U takvim okolnostima Sud smatra kako se ne može utvrditi da je patnja podnositeljice zahtjeva dosegla dimenziju i karakter različit od emocionalne uznemirenosti koja se može smatrati neizbježnom za srodnike osobe koja je bila žrtva teške povrede ljudskih prava.”

67. Sud ne vidi nikakav razlog da u ovom predmetu odstupa od tog stajališta. Prema tome, ovaj prigovor iz zahtjeva očigledno je nedopušten te ga se mora odbaciti u skladu s člankom 35. stavkom 3. točkom a. i stavkom 4. Konvencije.

III. OSTALE NAVODNE POVREDE

68. Podnositeljice zahtjeva prigovorile su na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije da su im nacionalni sudovi, pogrešno zaključivši da je njihov zahtjev za naknadu štete podnesen nakon isteka zastarnog roka, uskratili pravo na pristup sudu jer nisu ispitali osnovu njihovog tužbenog zahtjeva. Pozvale su se i na članak 5. Konvencije vezano uz odvođenje njihovog supruga i oca od strane uniformiranih osoba u kolovozu 1991. godine. Nadalje su prigovorile da je odbijanjem njihovih zahtjeva za naknadu štete nacionalni sud prekršio njihova prava vlasništva na temelju članka 1. Protokola br. 1.

69. Glede prigovora na temelju članka 5. Konvencije, Sud primjećuje da je on povezan s događajima iz 1991. godine, a Konvencija je stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku 5. studenoga 1997. godine. Slijedi da je ovaj prigovor nespojiv, *ratione temporis*, s odredbama Konvencije u smislu članka 35. stavka 3. točke a. te da ga se mora odbaciti u skladu s člankom 35. stavkom 4.

70. Glede prigovora na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije i članka 1. Protokola br. 1., Sud primjećuje da su, nakon osude V.M., podnositeljice zahtjeva mogle tražiti ponavljanje parničnog postupka (vidjeti odlomke 29. i 30. gore). U skladu s tim, navedeni prigovori su preuranjeni i mora ih se odbaciti na temelju članka 35. stavaka 1. i 4. Konvencije, zbog neiscrpljivanja domaćih pravnih sredstava.

ZBOG TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Utvrdjuje* da je prigovor koji se odnosi na postupovni aspekt članka 2. dopušten, a ostatak zahtjeva nedopušten;
2. *Presuđuje* da nije došlo do povrede postupovnog aspekta članka 2. Konvencije.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku 4. travnja 2017. godine u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Stanley Naismith
Tajnik

Işıl Karakaş
Predsjednica

© 2019 Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava provjerio je točnost prijevoda, te proveo lekturu i pravnu redakтуру istoga.